

245

פרוטוקול מס' 5/א'
מישיבת הוועדה לענייני פנים
שהוקיימה ביום ג', י"ט בטבת תשס"ז - 3.1.56
בשעה 08:45

משתתפים:

- י. ריפתין - היו"ר
- ע. אסף
- ד. הכהן
- א. חביבי
- י. ישעיהו
- ה. לנדאו
- ס. סאלח
- ש. פרלשטיין
- ח. לנדאו
- י. שופמן
- ש. שורש

מזמנים:

- שר הפנים - י. בר-יהודה
- נ. ניר - סגן יו"ר הכנסת
- מר רוטנברג-משרד הפנים
- ש. קדמי - סתורגמן

סדר-היום:

1. התנהגות המשטרה כלפי חבר מועצת עיריית נצרת תופיק זיאד (המשך)
2. בעיית המסים המוניציפליים ותקציב העיריות.

היו"ר י. ריפתין: פותח את הישיבה.

לפני שאנו עוברים לסדר-היום ברצוני להודיע לחבר הכנסת ישעיהו ששאל בענין ההקצבה לראש-העין, שקיבלתי משר הפנים בענין זה את התשובה כדלקמן:

"בתשובה למכתבכם עלי להודיעכם שפנינו בתאריך 14.12.55 לממונה על התקציבים במשרד האוצר, בבקשה לאפשר תשלום מיד של הסכומים שהקצבנו למועצה מקומית ראש העין. עתה קבלנו תשובה חיובית והתשלום יסודר בימים הקרובים."

1. התנהגות המשטרה כלפי חבר מועצת עיריית נצרת תופיק זיאד (המשך)

היו"ר י. ריפתין: לאחר שדיברתי על ענין זה שנית עם חברי, ברצוני להציע לוועדה הצעה חדשה. שלא נבחר עתה בוועדת-משנה, אלא נטיל על ארבעה מחברי הוועדה: חברי הכנסת דוד הכהן, שופמן, חזני וארם, לברר בדיוק אם הענין הוא "טוב-יודיצה". הם ילמדו את הענין לפרטיו כשיינתן פסק-הדין, ואת מסקנותיהם יביאו לוועדה שתחליט אז מה לעשות.

1. הרחל"ט: לקבל את הצעת היו"ר ולהטיל על חברי הכנסת

דוד הכהן, שופמן, חזני וארם לעיין בחומר המספיק ולראות אם המספיק מוצה את הבעיה כולה, ולהביא את מסקנותיהם לוועדת הפנים אשר תחליט בהתאם.

ישיבת ועדת הפנים
3.1.56

היו"ר י. ריפתין: קיבלתי מכתב מ"אור-יהודה" מאת אסיפה שהתקיימה במקום והטוענת שתנועת-החרות קופחה בהרכב הטוענה המקומית. הם מבקשים להתקבל כאן כמשלחת. אינני יודע מה היה הנוהג בוועדה לגבי משלחות של מפלגות שונות, אבל אני מציע לפנות לוועדה לפניית האצטדנט ולבקש את חוות-דעתה. כי בינתיים עומדת גם הצעה לסדר-היום בכנסת בענין זה.

2. בעיית המסים המוניציפליים ותקציב העיריות

היו"ר י. ריפתין: בישיבה הקודמת הובעה משאלה שטר הפנים ירצה לפני הוועדה על בעיה זו לפני הדיון הכללי העומד להפערך בכנסת. שר הפנים ניאות להרצות על הנושא.

שר הפנים י. בר-יהודה: סקירתי זו מסרתה לתת לכם תמונה על המצב, הקשיים והסיבות. אינני חושב שאוכל לסיים בהצעת-סיכום. יש לברר היטב מה הביא לכך שהמצב בכל העיריות הוחמר ביותר, ובחלק מהן הוא אף קטסטרופלי. הביאו לכך כמה וכמה סיבות. חלק מהסיבות אולי באשמת השלטון המרכזי ומשרד הפנים, וחלק - תוצאה אובייקטיבית. משהו קרה גם באשמת העיריות. בכל שלושת המקרים יש לחפש את התשובה, שתהיה מקיפה ועונה באמת למצב.

אתחיל בטענות של העיריות כלפי משרד הפנים. בנקודה אחת אולי צודקות טענות אלו. לעיריות אישור בתחילת השנה תקציב שהיה באופן תיאורטי מאוזן. תוך כדי השנה התברר שהתקציב המאוזן הזה היה מתחילתו בלתי מאוזן בטכום המתקרב לשלושה מיליון ל"י. בתקציב שאישר משרד הפנים היו שני סכומים שהיה עלינו לדעת שאינם קיימים למעשה. שנתיים לפני השנה השוטפת הסכים האוצר לדחות 50% מהחובות של העיריות לאוצר ולבנקים, ברובם סכומים הקשורים בתקציב הפיתוח. גם לשנה שוטפת זו בא משרד הפנים בתביעה דומה, לדחות 50% מהחובות. הסברה היתה: בשנים הראשונות קיבלו העיריות את ההלוואות ל"תקציב פיתוח" שהיה באחוז סכריע לעבודות דחק, לתעסוקה וכו'. העיריות לא ביקשו את ההלוואות הללו אלא לעתים הכריחו אותן לקבל את ההלוואות כדי שתהיה אפשרות לתת תעסוקה לאנשים שהתרכזו בשטחי הערים הללו עד למציאת מקורות מניה ועבודה קבועה בשבילם. ההלוואות הללו ניתנו בתנאים שבשום מקום בעולם אין מקבלים לפיהם הלוואות לפיתוח, לזמנים קצרים ביותר. בשנים האחרונות ניתנו מתקציב זה סכומים לא מעטים בשביל בנין בתי-ספר. אפילו סכומים אלה ניתנו לזמנים קצרים מאד, אם כי בשנתיים האחרונות האריכו את זמן שיעור / עבוד בתי-ספר ל-12 שנה. ההלוואות האחרות ניתנו לשבע ואף לשש שנים. בריבית של 6,5%. יש דברים שעבורם זקוקות העיריות לתספת כדי לבצע את העבודות הללו, ותוספת זו הם מקבלים בצורה של אשראי קבלני שאליו בוסף אחוז ריבית סמוי בצורה של העלאת שכר העבודה, ועוד דברים מסוג זה.

כלומר: בבת אחת הגיע מועד התשלומים בעד פעולות שנעשו רק תמול-ששום, והתשלום צריך להיעשות מהתקציב השוטף, הרגיל. מהמסים. כיסוי של תקציב פיתוח בקצב כזה מתוך התקציב הרגיל, מהמסים שגובים מהתושבים, היה בשביל כל העיריות קשה עד למאד, ובשביל חלק מהן אף קטסטרופלי, בייחוד במקומות שאפשר לקרוא להם "ישובי עולים" ושהם גם הפיתוח היה צריך להיעשות לעתים בקצב הרבה יותר מזורז ושהם מעטים ביותר התושבים שאפשר להטיל עליהם מסים.

התקציבית

בתחילת השנה/הודיע האוצר בעל-פה ובכתב שהדחיה הזאת לא תינתן. כנראה מתוך תקווה שבכל זאת אפשר יהיה להתפשר עם האוצר, אישור הפנים את התקציבים החובות היה סכום של 2,400,000 ל"י שהיה פיקטיבי/ מסום שהיה רשום כדחיה/ בשעה שדחיה כזאת לא רק שלא הובטחה אלא הודיעו בפירוש שלא תינתן ובאמת לא ניתנה עד היום, לאחר שכל שלושת שרי הפנים שכיחנו בשנה האחרונה ניסו לדרוש את הדחיה ולא הצליחו.

3.1.56

שר הפנים:

שנתלים היה קיים חוק שכר-לימוד בעד ילדי הגנים. ב-1953/45 הכניס הסעיף סכום של כ-1,700,000 ל"י. אפשר לומר שהרשויות המקומיות עשו שימוש קצת חפשי בכסף זה. הן שילמו לא רק לגננות שעבדו עם ילדים בגיל 5 ומעלה, אלא גם לגננות שטיפלו בילדים בגיל 4-5, ולעוזרות-לגננות. לפחות 50% מההוצאות השוטפות כוסו אף הן מסעיף זה, וגם לאחר מכן יש רשויות מקומיות אחדות שייתכן ונשאר להן עוד עודף.

לשנה זו לא הכניסה הממשלה הצעה להאריך את תוקף החוק הזה, אבל בתקציב העיריות הוא הוכנס, ואם כי ההפרש איננו בסכום של 1,700,000 ל"י, כי הממשלה משלמת השנה את המשכורת לגננות בשביל גיל 5 מתוך התוספת של 7,5% למס-הכנסה, בכל זאת נשאר בתקציבים המאושרים של הרשויות חור בערך בסכום של 3/4 מיליון. העיריות עומדות עכשיו בפני טכנה שבקשר לסכומים שגבו כבר בחצי השנה הראשונה יפנה מישהו לבית-המשפט, ואז אין ספק שבית-הדין יחייב אותן להחזיר את הכסף.

העיריות התחילו אפוא את השנה בגרעון של 3,000,000 ל"י בתקציב שהיה מאוזן כביכול, משום שסכום זה היה חסר מתחילתו. באמצע השנה היתה החלטה על עליית שכר-עבודה, דבר שהביא לעיריות תוספת הוצאה בסכום של 3/4 מיליון עד סוף שנה זו, שלא היו בתקציביהן. נוסף לכך, הוטלו כבר על חלק מהרשויות המקומיות סכום של 300,000 ל"י הוצאות הג'א, שלא היו בסום תקציב, וברור שזוהי רק התחלה מזערה. כלומר: רק סעיפים אלה בלבד גותנים קפיצה של 4,000,000 ל"י שלא היו בתקציב, או שהיו בתקציב בצורה פיקטיבית.

לכן אני חייב להוסיף משהו על העיריות. כבר בשנה הקודמת היתה ברוב העיריות קפיצה עצומה בפייגורים בגביית חובות. בירושלים, למשל, העליה בפייגור זה היתה ב-52%; בתל-אביב - ב-49%, ובחיפה - ב-40%.

בדוח מספר 5 של מבקר הסדינה נמסרו המספרים הבאים: פייגורים במס כללי ורכוש לגבי הזיכוי - ב-1953/54 בלבד ב-17 עיריות קפץ הפייגור מ-9 מיליון לקרוב ל-14 מיליון ל"י - 42%. ב-32 מועצות מקומיות - מ-1,450,000 ל-2,390,000 ל"י - 51%. ביחד - מסכום של 10,5 מיליון ל-16,25 מיליון ל"י, עליה בפייגור ב-43%.

בגביית חובות בעלי נכסים ע"פ השתתפות בבניית כבישים, מדרכות וכו' המצב גדוע יותר. מ-5,367,000 ל"י קפץ סכום הפייגורים ב-1953/54 ל-6,880,000 ל"י - קפיצה של 78% בשנה אחת.

במחצית הראשונה של השנה הזו לא גבו הרשויות המקומיות כלל מסים, כמעט ללא יוצא-מן-הכלל, ללא הבדל קואליציה ואופוזיציה, כדי לא להפריע לטיכוייהם בבחירות. חלק גדול מעיריות אלו לא רק שלא גבו מסים, אלא לא שלחו כלל חיובים, כלומר: לא הודיעו אפילו לתושבים מה הם חייבים לשלם לעיריה, במקרה שיימצא מי שירצה לשלם. הגבייה התחילה רק אודש בערך לאחר גמר הטידורים הקואליציוניים בכל העיריות, כלומר: למעשה מתחילה רק עתה, והפייגורים עצומים.

וכדוגמא בדיוני להביא דוח שקיבלתי על אחת מהעיריות הללו, אשר בקשר אליו ביקשתי להזמין אלי מיד את ראש העיר ואת סגנו ואם הדבר לא יסודר - אשלח למקום פקיד כדי שינהל את הגבייה בעצמו:-

"בששת החדשים הראשונים של שנת התקציב הנוכחית גדל הגרעון באותה עיר ב-227,000 ל"י - 32,4%. התקציב המאושר איננו משמש יותר מטטגרת לפעולותיה של העיריה, החורגת ממנו בשיטתיות בסכומים ניכרים. קיים פייגור בגביית המסים בכלל ובגביית חובות ותשלומים שונים הקשורים באספקת מים בפרט, אפילו בתשלומים עבור המים. אין העיריה מעודדת פעולה להגברת הגבייה. מאידך גיסא, סכומים ניכרים חייבים לעיריה משרדי ממשלה וכו', וגם על כך ענד אדבר.

עבודות איבודיות של העיריה, המבצעת עבודות בסכומים גדולים, אינן מתנהלות כשורה, אינן ניתנות לפיקוח יעיל של מועצת העיריה וועדותיה. אם לפי תקציב-ההכנסה הרגילה היא 764,000 ל"י - הרי ההוצאה הרגילה, ע"ה-31 באוקטובר באותה עיריה היתה 1,176,000 ל"י - גרעון של 414,500 ל"י.

ישיבת ועדת הפנים
3.1.56

שר הפנים:

מבחינת הגביה אפוא המצב השנה קטסטרופלי.
במסך חצי שנה לא נעשה מאומה בכל המקומות, ואילו במחצית השניה של השנה יש פיגורים גדולים במקומות אחרים.

כשאני מדבר על "רשויות מקומיות" - הרי אני מתכוון גם לתל-אביב ולחיפה וגם ליקנעם וליהוד, באר-טבע ועכו. כל אחד מסלוחת הסוגים הללו שונה באופן מוחלט מבחינת יכולתו האובייקטיבית. אני מצטער לומר שבשנים האחרונות יש בארץ תופעה שלא שמו אליה לב: האנשים החיים ביישובים קטנים, ברגע שהם מסתדרים בעבודה, בורחים מהם. במקום נשארים רק אנשים, שאליהם קשה לבגידתם, מסיים, רק כאלה שטרם סודרו במידה מספקת.

וברצוני לתת לפניכם מספרים סאלפים ביותר על הטועצה המקומית יקנעם. ב-1949/50 התחיל המקום עם 400 נפש. ב-1950/51 - 1,200 נפש. ב-1951/52 - 2500 נפש. ב-1955/56 - 3,000 נפש. מכאן אתם יכולים לעמוד על האחוז הגבוה של עולים חדשים במקום. ב-1949/50 התחילו בתשלום מסיים של 18 ל"י לנפש והכנסות מקומיות אחרות 3,5 ל"י. השתתפות הממשלה היתה 65 ל"י בשנה. הם גומרים שם עתה, ב-1955/56, ב-21 ל"י על כל נפש, 5 לירות הכנסות אחרות, תשלומי מים וכו', כלומר: 30 לירות על כל נפש. בטן-הכל אוספים ביקנעם 155 אלף לירות במסיים, פרט להכנסות בעד המפעלים. השתתפות הממשלה - 21,750 ל"י. בעד מים - 4 לירות מנפט.

ל-2600 נפש צריך היה לבנות בית-ספר. הם התחילו ב-1949/50 במלוות בסכום של 2290 ל"י. את 1955/56 הם גומרים 200 אלף ל"י על 3,000 תושבים. סכום הפרעון השנתי הגיע ל-21,154 ל"י, במקום שהיה בהתחלה 339 לירות. כלומר: בשנה זו יהיה עליהם לשלם כתשלום בעד חובות וריבית 21,154 ל"י.

י. שוּפּוּן: המספרים שמסרת על יקנעם אינם מתייבשים.

שר הפנים י. בר-יהודה: אני מוכן לבדוק שנית את הסיכומים ואודיע לכם על כך בישיבה הבאה.

יהוד: - ההכנסה ממסים ומסירותים ב-1955/56 היא 120 אלף ל"י. השתתפות הממשלה - 32,500 ל"י. מספר הנפשות במקום - 6800 מהם מקרים סוציאליים - 600, עובדי עבודות-דחק - 100.

אזור: - מסיים - 96,500 ל"י. השתתפות הממשלה - 12 אלף לירות. מענק כללי - 12 אלף. 4800 תושבים. 184 מקרים סוציאליים, 25-40 עובדי דחק.

בית-דגון: - מסיים - 65 אלף לירות. השתתפות הממשלה - 2500 עד נובמבר. ענין דצמבר-מרץ עדיין לא ברור, אך קרוב לוודאי שיהיה גם הוא 2,500 ל"י, כלומר: ביחד 5,000 ל"י. מענק כללי - 10 אלפים. מספר התושבים - 3,200. מקרים סוציאליים - 130, עובדי דחק - 30.

לזה עלי להוסיף את מצב פרעון המלוות. אותה בית-דגון צריכה לשלם ב-1955/56 פרעון חובות בסכום של 4,600 ל"י. ב-1956/57 היא תצטרך לשלם חובות בסכום של 10,500 ל"י. אזור צריכה ב-1955/56 לשלם 8,500 ל"י, בשנה הבאה - 10,300 לירות. יהוד צריכה לשלם ב-1955/56 3,150 ל"י חובות, ובשנה הבאה - 4,150 ל"י. סכום זה הוא כ-16% מתקציבה הכללי. המסיים שיהוד מקבלת מסתכמים ב-119,500 ל"י כולל הכנסות מסירותים.

לכך מתווספת עוד השאלה: אילו מסיים מטיילים? התמונה היא בלתי אחידה, והיא איננה אחידה מסני קצוות: א) סוגי המסיים; ב) הדירוג בתוך הסוגים. לפסל: הארנונה הכללית. זהו למעשה מס חדרים. יש מקומות (תל-אביב) בהם נוחת הארנונה הכללית את רוב-רובה של ההכנסה, ואז שאלת הדירוג היא הקובעת במידה גדולה פי כמה. יש מסיים הטותאמים כביכול לגודל ההכנסה: מס רכוש, מס מגרשים, מס עסקים. אינני צריך לחזור על המקרים בהם עיריות הטוענות שיש להן גרעונות גדולים לא הגיעו אף לאותו ממוצע שגם חבר הכנסת רוקח וראה אותו במתקבל על הדעת.

אחוז

שר הפנים:

שאושרו בתל-אביב, למשל, המכסימום של מס-הרכוש היה 14% במקום 20% ברמת-גן - 12%. בחיפה בלבד היה 20%, כי חיפה החליטה על מכסימום של 25% ומר רוקח שהיה אז שר הפנים לא אישר את התקציב ולכן הורידה אותו ל-20%.

וטאלה נוספת: כיצד מעריכים. יש הערכה תיאורטית: לא הערכת הרכוש, אלא כמה צריך הרכוש הזה להכניס, ולפי חישוב זה אפשר להעריך אותו. גם כאן תלוי הכל בוועדה המעריכה.

אשר למס עסקים, כאן קבעה הכנסת גב של אלף לירות. הגב הזה נקבע לפני מספר שנים ואז לא שינו אותו. בזכרון-יעקב, למשל, היקב הגדול מוערך ב-250 ל"י בשנה. הוא הדין ביקב בראשון-לציון. בנתניה החליטו להטיל לא יותר מ-500 לירות אבל לא היה אף עסק שהטילו עליו למעשה יותר מ-250 ל"י. ברמת-גן לא היה אף בית-עסק שהטילו עליו יותר מ-500 ל"י. כלומר: גם לגב הזה לא הגיעו, וזה במקומות שיש בהם גרעון. וזה במקומות שגם שאר מעשי ההכנסה בהם אינם בסדר.

עיריית תל-אביב, למשל, תובעת הקצבה גדולה מתקציב הפיתוח בממשלה לסידור ענייני המים. אבל היא מקבלת מדי שנה בשנה רווח ממכירת המים אשר - מבלי לדעת בדיוק את חישוב האמורטיזציה - הסכום התיאורטי שלו הוא למעלה מפיליון לירות. אפילו נוריד חצי פיליון מסכום זה לאמורטיזציה - נשאר לעירייה רווח של חצי פיליון ל"י מצרכני המים.

בירוטלים לא יכולים המים להיות זולים, תהיה העירייה אשר תהיה. בחיפה ההבדל במחיר המים בין העיר ובין קרית-חיים הוא עצום. אבל הסיבה פשוטה: בקרית-חיים המים הם כמו בתל-אביב, על פני השטח, בתוך חולות, במינימום הוצאות של חיפוש, סידורים וטירות. ובחיפה הסלעית והגבוהה חייב המצב להיות שונה. מחיר המים אפוא איננו תמיד הוכחה של הנהלה מסקית טובה או גרועה. אבל באותה תל-אביב, היות והמצב הוא כפי שהוא, לא דאגו לסדר מודדי-מים ולכן יש בזבוז עצום. הבארות על הירקון כמעט כבר הומלחו. לפי דו"ח של בלאס אם לא יפסקו את הפעלת הבארות מצד זה של הירקון - כל השטח עד הירקון יהיה מלוח. יש כבר סכנה לשטח שמצפון לירקון, בין הירקון והרצליה. את הרווח מצרכני המים מוטב שהיו מכניסים במודדי-מים ובהפסקת תהליך ההמלחה. רווח קל ובלתי מוצדק חייב להביא לעצמות חסורות.

ברצוני לעבור עתה לפרק הצעות. החוק לבנין ערים יוכנס לכנסת בעוד חודש בערך, עתה עוסקים בניסוחו הסופי. אבל חוק העיריות איננו חושב שאצליח להביאו תוך פחות משנה. בינתיים אצטרך להביא במסך השנה תיקון לחוק.

שום עירייה לא יכולה להטיל מים מבלי שתקבל אישור לכך, או לעבד תקציב או לחתום על חוזים מבלי שתקבל על כל אחד מהם אישור משר הפנים. אתמול למשל קיבלתי לאישור הצעת חוזה של אחת העיריות על 133 אלף ל"י ויותר, חוזה עבודה אשר נחתם לפני שנתיים ורבע ואין ספק שכבר מזמן הוצא-לפועל. ואין זה מקרה בודד לחוזים כאלה שגיעים בעשרות אחרי גמר העבודה. חלק מהם מראה פשוט על זלזול בחובה, ולחלק יש סיבות.

וענין נוסף: על מסכורת של שליחי ציבור צריכה להיות החלטה מרכזית מחייבת, ולא כל שליח ציבור יכול לעשות לעצמו את החשבון. אבל בסורה של עיריות נבחרו ציבור מקבלי לפי החלטות שהחליטו בעצמם, בניגוד להוראות שר הפנים. קודם משלמים את המסכורת, וכעבור שנה יבקשו אישור לכך. אני חושב שמקרים כאלה לא אמור גם אם יובאו כעבור שנתיים.

לפי החוק יש רשות לשר הפנים לסנות בכל רשות מקומית רואה-חשבון. כבר נתתי הוראות שימנו רואי-חשבונות לגבי 20 הרשויות המקומיות הגדולות, ואדאג לכך שהדברים שילכתבו למשרד ייקראו באופן סוטף והמסקנות המתאימות יוסקו.

שר הפנים:

עניינים סטנדרטיים מאשר גם משרד הפנים באופן סטנדרטי, אבל יש דברים יוצאים מגדר הרגיל אפילו בשטח של תקציב הפיתוח. יש עיריות, למשל, המנצלות את האשראי הקבלני ללא עשיית חשבון כיצד הם ישלמו זאת בעוד שנה או שנתיים. במקרה כזה אין מישהו לדרוש מהן עשיית חשבון. כי אשראי קבלני ניתן מכסימום לשנתיים-וחצי. זהו בעצם אשראי שוטף שיש להתחיל לשלם מתקציב השנה השוטפת. המיסון הזה אם אינו נעשה מתוך חשבון, הריהו הורס בסופו של דבר כל חשבון.

יש אצלנו סוג נוסף של רשויות מקומיות בהן המצב גרוע פי כמה. יש רשויות מקומיות שאין בהן למעשה רשות מקומית טובה, אלא ועד מתנדבים. אם הם מטילים מסים - כל מי שיודע שהוא יכול לא לשלם, אינו משלם. וכך הגענו ב"אור-יהודה" למצב שגם אם אניה שהוועד הקודם עשה שירות ציבורי מסדרה ראשונה, הרי הוא השאיר אחריו חוב של עשרות אלפי לירות ולא ידוע מי האחראי עליו. משרד הפנים איננו אחראי, האנשים הללו אישית ספק אם אפשר לומר שהם אחראים, המועצה שמונתה עכשיו מבחינה פורמלית אינה אחראית אף היא, אם כי לא תוכל להתכחש לחוב. יש מקומות לא מעטים מסוג זה, שמשרד הפנים מנהל אותם למעשה באמצעות מזכיר הנשלח על-ידו, כמו בית-ליד, שם אין מסלמים מסים, אבל יש שם כמובן הוצאות.

בשנים האחרונות הלכנו בדרך של צירופים וריכוזים. לא תמיד אפשרי הדבר מבחינת ריחוק גיאוגרפי. את בית-ליד אי-אפשר לצרף לנתניה ולהפוך בהזדמנות זו לעיר את כל השטח שבין שני המקומות. החוק הקיים מאפשר רק דרך אחת: למנות במקום מועצה. וכאן יש למצוא את אלה המוכנים לשאת בתפקיד זה כטיבוי. כי כבר נתקלתי בעובדות שמועצה מקומית נבחרת באה לטמונה על המחוז ואמרה: נביל לך את החשבונות והמפתח, אין לנו על מי להטיל מסים. כך קרה לאחרונה למשל ביהוד. כי אי-אפשר להטיל מסים על המקרים הסוציאליים ועל פועלי-דחק, ומי שמשתכר - בורח לעיר הגדולה השכנה.

לכן אנו חייבים להגדיל עתה, עם אישור התקציבים, במידה ניכרת את הסכומים שנוכל לתת כעזרה לאותם מקומות אשר באופן אובייקטיבי אינם יכולים לשאת את עצמם בשיטת המסים הקיימת. אפילו אותן הצעות שיבוי שיש להן הרבה מצדדים, ואף האוצר לא מתנגד להן בגבולות של 2,000 ל"י, אינן נותנות תשובה למקומות כמו יהוד. אנו מדברים על העלאת הגב למס העסקים. לתל-אביב, אם תנצל זאת, זוהי תשובה רצינית לתיקון המצב. הוא הדין בחיפה. אבל לגבי יהוד אין בכך כלל משום תשובה, ולא ביקנעם.

או, למשל, יש הצעה למסור את כל הכנסות מס-השעשועים לעיריות. טוב, תל-אביב תיהנה מכך מאד, אם ניתן לה זאת. הוא הדין חיפה. אבל בכנס חבר השלטון המקומי שאל ראש המועצה המקומית יקנעם: כמה הצגות-בכורה בשנה יש ביקנעם?

חלק מהעיריות הגדולות באו לאחרונה בהצעה שאלצלה יפה למדי. באי-כוחן אמרו: אנו לא זקוקים למענק. מענק תנו לעניים. לנו תנו כל מיני מסים. כמובן שלא יכולתי לקבל הצעה זו. להיפך. יש צורך לרכז בקופה המרכזית סכום יותר גדול, שיתחלק אחר-כך בצורת מענק גם לעיריות החזקות, ולהשאיר יותר באגים לעזרת החלשים. אם עיריית תל-אביב לא תשאר ב-14% ותגבה את הפיגורים באופן נורמלי, תוכל ליהנות גם מחלק ידוע של האיגום. בענין זה, אגב, יש דרישה צודקת מצד כל העיריות שאת הפיגורים בתשלומי בעלי הרכוש כהשתתפות בטלילת כבישים ומדרכות אפשר יהיה לגבות כפי שגובים מסים, כי זהו חלק הארי של הפיגורים.

גם בענין הארנונה הכללית אני תובע מכסימום דיפרנציאציה, אם כי החוק אינו נותן אפשרות מספיקה של התאמה, אפילו במס-עסקים. קיבלתי לאישור את ההצעה לחוק עזר למס-עסקים בירושלים. מאחר שאמר לי שכבר בחרו בוועדה לבחינתו מחדש - אישרתי זאת. אך לא ייתכן שגם כאן ישונו בעל-מלאכה עובד עצמאי עם בעל עסק המעסיק פועלים רבים. אם אני רואה שקלוב למשחקי בריג', למשל, צריך לשלם פחות מחבובני קטן - אינני יכול לאשר זאת. זוהי למעשה תורה שלמה, גם חקיקת מסים דיפרנציאליים, גם עזרה דיפרנציאלית מהמרכז. כל זה צריך להיות בהתאם לכוחו של כל ישוב לעמוד בעצמו, ולפי מידת ניצולו של כוח זה.

יש בממשלה בירור עם האוצר על הסכום הכולל שיש להקציב השנה לרשויות ולאיגום, שממנו אפשר לתת את העזרה לרשויות הבודדות.

שר המסחר

יש שאלה של שיטת מסים בין העירייה ובין הממשלה, ואולי אין זה השנה המתאימה ביותר לדיון שקט על השיטה הקבועה. אבל אני נמצא עכשיו במצב קשה בנוגע לתקציב לשנה הקרובה. עד 31.1.56 צריכות כל העיריות להגיש את תקציביהן. וכדי שיגישו - עליהן לדעת מנבי פרטים. כדי שלא יהיו בתקציב שוב סכומים פיקטיביים, כמו שהיו בתקציב הקודם, עלי לדעת מה אני יכול להבטיח להם בשם הממשלה, וזאת עדיין אינני יכול לעשות. לכן אני מכניס עכשיו הצעה לדחות את תאריך הגשת התקציב של העיריות לפחות לחודש נוסף, הלוואי ולא יותר. זהו קושי אובייקטיבי נוסף שיש לעיריות, טעום שהחל באפריל עליהן לחיות בצורה שונה. בינתיים מגישות העיריות הצעות-תקציב זמניות לחיקון התקציב השוטף על-מנת לטמוס בו את החורים. בינתיים הולכים אפוא בדרך הקלה, וגם אי-אפשר ללכת בדרך אחרת אם מכאן לא יתנו הוראות ויבטיחו אפשרויות אחרות. יש מקומות בהם הוצע להעלות את הארנובה הכללית ב-50%. אינני חושב שיותר לאשר קפיצות כאלו עוד לפני שנעשו נסיונות כלשהם להתאמת התקציב לצרכי השעה וחלוקה יותר צודקת של העול בין השכבות השונות. כלומר: גם התיקונים השוטפים הללו יעמדו בוויכוח עם המשרד. עדיין אני סנסה להוכיח שעצין זה הוא חשוב ודחוף עד כדי כך שיש להחליט עליו עוד לפני שמחליטים על התקציב בכללו. אך אין עשות רשויות מקומיות יכולות לחיות באי-ידיעה.

אינני חושב שאפשר להשאיר את מס-העסקים בלי קביעת גב. כשיודעים מהו המכסימום, לא יהיו אולי הגזמות לצד הקטנה ולא יהיו הגזמות גדולות מעל לגב. דיברתי אמנם על גב גבוה יותר מזה שמדובר עליו עכשיו, אני הצעתי 3,000 ל"י ואילו האוצר הסעים למלפיים. אולי צריך יהיה לקבוע גב שונה בשביל הערים הגדולות לעומת שאר המקומות. לעת-עתה נתן המס כ-1,600,000 ל"י בשנה, אבל העלאה תתן תוספת רצינית ל-12-10 רשויות מקומיות בלבד, קודם-כל לערים הגדולות. אני מניח שגם מס-השעועים, ש-50% ממנו מקבל האוצר, צריך להימסר לאיגום. חלק מהעיריות לורשות מס זה לעצמן, ואילו אני טוען: לאיגום. עכשיו קיים מס-שעועים כפול: של הרשויות המקומיות, שאותו מקבלות הרשויות המקומיות בשלמותו, כל אחת לעצמה, ונוסף לכך יש מס-שעועים כללי, שממנו מקבלות הרשויות המקומיות 50%, וזה מתחלק חציו לכל רשות מקומית לחוד וחציו לאיגום בשביל המענק. 50% מקבל האוצר, סכום של בערך מיליון-וחצי לירות. הוויכוח הוא: כיצד לחלק זאת. יש הצעה לחלק גם את ה-50% האלה חצי-חצי לרשויות ולמענק. הדבר תלוי בכמות הכללית של תוספות שתקבל בשביל האיגום. יש גם ויכוח מי ישלם לגבנות לגיל 4 ולעזרות-לגבנות. יש תביעה שישלמו גם זאת מה-7,5% תוספת למס-הכנסה. יש הצעות מצד העיריות שהתוספת של 7,5% תינתן להן והן תשכנה לשלם למורים. בצורה כזאת, אין שום תקווה שהדבר יתקבל, כי המדובר בסכומים גדולים מאוד, הרבה מיליונים. יש הצעה להגדיל את ה-7,5% ל-10%. יש הצעה שאת ה-5% ממס-קניות, שמכניסים גם אותם לאיגום הכללי, יגדילו ל-10%. 5 האחוזים הללו נותנים היום סכום של כ-1,850,000 ל"י. ברור שכל ההצעות האלו יחד בוודאי שלא תקבלנה, אלא יש לברור מהן את המתאימות יותר בגבולות של התוספת שתאושר.

לבסוף, יש עוד שתי הצעות: לדחות תשלום 50% מהחוב, שיש להחזיר השנה לאוצר ולבנקים, ולצרף זאת לשלוש שנים לסוף תקופת הפרעון, או על-כל-פניו לא להחזיר הכל בבת אחת. בלי הריבית עולה הסכום על 3 מיליון. אפילו נדבר על האוצר בלבד, בלי הבנקים, יהיה הסכום בדרך 3/4 מיליון ל"י. יש תביעה כללית לתת להבא את ההלוואות מתקציב הפיתוח בתנאים אחרים.

אנו דורשים גם שלא תהיה רשות אחת אחראית על חובות של אחרים לקלירינג. מבקר המדינה הוא שדרש להפריד בזאת. אנו דורשים גם שיצוינו מטרות שמהקצבות להן אי-אפשר יהיה להוריד מאה אחוז מהקצבה על-חשבון חובות. אחוז כלשהו צריך שיהיה טובסח, יהיה מצב החובות אשר יהיה.

את כל ההלוואות לזמן ארוך נותנים עכשיו "צמוד". ועדת השרים הכלכליים כבר ניגשה לדון על דוח ועדת ליהמן ובו הוצעו כמה וכמה הקלות לגבי הנוהג הקיים עתה. עד לשנתיים - יינתנו ההלוואות בלתי צמודות לחלוטין, ואח"כ יהיה אחוז ידוע של הסכום בהצמדה. יהיה חשבון אחר של עליית הסכומים לפרעון וכו'. נוסף לכך אנו דורשים שלגבי הקצבות לבנין בתי-ספר, סעיף שעליו אין בעתיד כל עליית הכנסות לרשויות, כמו שטוענים למשל אפילו לגבי כבישים או כדומה, לא תהיה הצמדה, כמו שאין הצמדה לגבי התיישבות חקלאית חדשה. אבל אין לנו בטחון שנצליח בכך.

הדברים שעמדתי עליהם הם הצעות לתיקונים. ברור שחייב להיערך דיון בין הממשלה ובין הרשויות המקומיות על שיטה קבועה של

א.ב.

ישיבת ועדת הפנים

3.1.56

מטים לאורך ימים שתכלול לא רק אותו מכלול הצעות שדיברתי עליהן, אלא גם השטח שבו לא נגעתי כלל: כיצד ניתן את הסעד, באילו חלקים, כיצד ניתן לכל מקום להבטיח את שירותי הבריאות וכו'. עכשיו בוחנת הממשלה לכל מיטה בבית-חולים, למשל, רק 500 לירות לשנה.

כלומר: פחות משהייתה ליירות ביום. זה הביא לכך שהעיריות הפסיקו... בנין בתי-חולים/והרחבתם. יש גם שאלת הגנים: איזה חלק מהוצאות החזקת הגנבות ועוזרות-לגנבות צריך ליפנל על הממשלה, ומה צריך להטאר על חשבון העיריות. גם הענין של 7,5% שבטעמו היה סידור נוח לסני הצדדים, צריך למצוא את פתרונו. ברור שלהבא נצטרך לקטור חלק יותר גדול של המסים למס-הכנסה, כדבר אחר בארץ כולה, תלוי בהכנתו וביכולתו של אדם לשאת בעול, אמנם לא נוכל להסתפק רק באחוזים/המס והנצטרך גם להשאיר חלק מהמסים העקיפים. השאלה היא רק: מהו הגבול בין אלה לאלה. נצטרך גם לקבוע סדרים כלשהם לגבי ענין המסים. יש גם בעיה של סחור סידור חיבורים למים, חסמל בנקנין, בסורה שלמה של מקומות. זה נופל עכשיו על תקציב העיריות, אם כי על תקציב הפיתוח שלהן ולא על תקציבן הרגיל. גם ענין הג'א יסתכם בהרבה מאות אלפים לירות, נוסף על ההתנדבות מצד התושבים.

ודברים אחדים על העיריות הערביות. דיברתי כל

הזמן ללא הדגשה מיוחדת עליהן. אבל המצב שם שונה, בעיקר בגלל שתי סיבות:

(א) היסוד הערבי לא היה רגיל לאותה שיטת מסים רבים וכבדים שבעקבותיהם באו שירותים רבים ושונים, ומסרד הפנים הלך בדרך המסויימת בזהירות רבה ובהדרגה, ולא השווה בבת-אחת את המצב, שכן צריך היה במקרה זה להשוות בראש וראשונה את נטל המסים. גם עכשיו אני חושב שאין אפשרות לעשות כאן קפיצה נחשונה, אבל יש להגביר את הקצב: בכל פעם יותר שירות - והמסים שהם גוררים. בכך תהיה יותר האחדה ויהיה יותר תיאום עם הסיסות הכלליות במדינה.

(ב) בדרך כלל מספר הרשויות המקומיות הערביות עדיין קטן מאד. אחת הסיבות העיקריות לכך היא מסרד החמולות שעדיין קיים בהרבה מאד מהמקומות הקטנים כיום. בכל פעם שעליך למנות מישהו, דבר שהוא הכרחי לפי החוק לפני הבחירות הראשונות לרשות מקומית, אתה נתקל בתופעה שהאחד לא רוצה לסבת עם א' השני אט לא יובטח לחמולה שלו מה שיובטח. דבר זה גורם קסיים עצומים. אצב הענין להקניד על תהליך הקמת הרשויות המקומיות אם לא יחול שינוי/יש מקומות רבים המבקשים מאתנו: שלחו לנו פקיד גביה יהודי, כי הערבי המקומי אינו יכול להסתלט על הגביה. ברור שלא נוכל ללכת בדרך זו, אלא נתאמץ להחיש את התהליך של הרחבת רשת ההנהלה העצמית גם בישוב הערבי. הינו'ר י. ריפתין: מודה לסר הפנים על הרצאתו.

ד. פרלסטין:

סר הפנים קיצר במקום שראוי היה להרחיב: שאלת השירותים הממלכתיים, אם כי אני יודע שהדבר דורש הסדר. לא ברור לי אם יש למסרד הפנים מסקנות כלליות בענין זה, ואודה לסר הפנים אם יוכל - לפני שניכנס לדיון כללי - למסור לנו סקירה נוספת על בעיה זו.

ע. אום:

(א) מהו ההיקף הכללי של תקציב הרשויות המקומיות?

(ב) הייתי מבקש תמונה כלשהי של הסוואה בין התקציבים לנפש ברשויות מקומיות שונות.

י. יסעיהו: כמה ימומק האוצר את סידורו להקפיא את ה-50%?

הינו'ר י. ריפתין: המסך הדיון - בישיבה הבאה.